

Яковлев І. В.

*аспірант кафедри історії та етнографії України,
Одеський національний політехнічний університет*

ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ШЛЯХ І.Ф. ДРАЧА

Анотація. Всім відомий поет та громадсько-політичний діяч Українського народу Іван Федорович Драч провів більшу частину свого життя в політичній боротьбі. Спочатку ця боротьба йшла за українське слово, а вже потім переросла в боротьбу за ідею, за ідею вільного існування в вільній країні. Його життя було наповнене, як періодами гострої конфронтації так і періодами тривалої політичної поміркованості яка на продовж десятиліть допомагала Івану Федоровичу продовжувати творчо розвиватись та прославляти свій народ. Його безпосередній внесок в розвиток Української державності розглядався видатними істориками сучасності. Створена Іваном Федоровичем громадсько-політична організація НРУ не тільки спромоглась підкорити серця мільйонів свідомих Українців а й вибороти незалежність для України з під влади Радянського союзу.

Ключові слова: Іван Федорович Драч, Шістдесятники, НРУ.

Дане дослідження надає змогу безпосередньо вивчати в хронологічному порядку всі ті фактори та обставини які привели Івана Федоровича Драча з студентських лав Університету в крісло голови Конгресу Української Інтелекції, беззмінним лідером якої він являється вже останні двадцять років. Не дивлячись на те що постать Івана Федоровича розглядалась в наукових працях видатних істориків сучасності як постать визначного діяча культури, втім досі не існує комплексної роботи, яка б розглядала громадсько-політичне життя Івана Драча і вказувала на його роль в суспільних перетвореннях на теренах нашої країни.

Актуальність даного дослідження характеризується зростанням інтересу до вивчення життєвих шляхів видатних громадсько-політичних особистостей, які своїми діями безпосередньо вплинули на розвиток Української державності.

Метою статі є дослідження основних подій в громадсько-політичному житті Івана Федоровича Драча, до основних завдань автор відносить висвітлення аспектів громадсько-політичної діяльності видатного поета та вивчення тих подій та чинників які привели Драча в крісло голови Народного руху України, організації яка приймала безпосередню участь в політичній боротьбі за незалежність України.

За останні чверть сторіччя, чи мало як вітчизняних так і закордонних істориків та журналістів займались вивченням різних аспектів життєвого шляху І.Ф. Драча. Для автора особливо вагомими є праці направлені на дослідження НРУ періоду боротьби за незалежність України, так як ці дослідження безпосередньо торкаються громадсько-політичної діяльності І.Ф. Драча [3, 4, 9, 10]також вагомий внесок принесла робота Загребельного [2] в якій в повній мірі простежується творчий шлях видатного митця, праці істориків та видатних діячів культури [1, 5, 6, 7] які розглядали постать Івана Федоровича як одну з найвагоміших в певних аспектах вітчизняної політичної історії.

Громадсько-політичну діяльність Івана Федоровича автор розділяє на три періоди: період участі в русі шістдесятників, період перебудовних процесів на території України та період громадсько-політичної діяльності в незалежній Україні.

Дорога до Громадсько-політичного життя Івана Федоровича розпочалась на початку шістдесятих років минулого сторіччя, саме тоді на хвилі розвитку української свідомості, під час правління Шелеста українські прибічники отримали змогу не тільки відкрито висловлювати свої життєві уподобання а й протистояти несправедливим принципам радянської влади. Драч опиняється в оточенні видатних геніїв своєї вітчизни яких з часом охрестять «шістдесятниками» [1, с. 31]

Іван Федорович будучи одним з головних членів руху шістдесятників починає приймати участь в активній громадсько-культурницькій діяльності, яка зазвичай йшла всупереч ідейним настановам провладної верхівки. Іван Драч та його оточення приймало безпосередню участь в створенні та організації неформальних зібрань на яких проводились найрізноманітніші мистецькі заходи. Окрім того що шістдесятники проводили творчі вечори вони також починали відстоювати ідеї розвитку української культури, розповсюджували заборонену інформацію, книги тексти вірші ставили заборонені театральні п'єси. Гостра політична критика культурницької діяльності представників руху шістдесятників призвела до загострення ідейного конфлікту між радянською владою та осередком творчої інтелекції. Владі не вдавалось стримати творчість нового покоління в стандартних ідейних межах. боячись розши-

рення впливу їх творчості на суспільні погляди радянського народу, радянська номенклатурна система вдається до радикальніших дій. Проста заборона видавництва перетворюється на зброю масового ураження, десяткам відомим літераторам забороняється друкуватися в літературних журналах [2]. У відповідь на дії влади представники ідейного фронту вдаються до забороненого методу розповсюдженню інформації, а саме само видавництво. Також неможливо не наголосити про вплив Драчівської поезії на помірковане суспільство та простих пересічних громадян нашої країни. Вже тоді на початку шістдесятих, коли виходить його перший гостро політичний вірш «Ода чесному боягузові» він стає кумиром тисячі свідомих українців які постійно переписували та передавали з уст в уста рядки його твору.

Вже 17-го грудня 1962 на нараді творчої інтелігенції з головним очільником держави було гостро розкритиковане бажання шістдесятників творчо розвиватись, Хрущов намагався як можна м'якше урегулювати ідейний конфлікт. Звісно на початку шістдесятих років романтика дисидентства захоплювала світлі голови молоді інтелігенції. Хрущовська загально відома зустріч з діячами культури, на якій було засуджено прояви формалізму та абстракціонізму не дала бажаного для влади ефекту. Саме тоді Іван Федорович й отримав свою догану та був виділений з поміж інших, чим й привернув увагу до своєї персони патріотично налаштоване суспільство. Та нажалі після раптової зміни влади 1964 року на місце Хрущова стає Л.Брежнев період десталінізації завершується, разом з періодом Хрущовської відлиги, настає нова епоха тоталітарного режиму. Новий керманіч радянського союзу не розділяв гуманних поглядів свого попередника щодо питань боротьби з інакодумством. Майже відразу після зайняття крісла головного секретаря ЦК КПРС Л.Брежнев розпочинає тотальний наступ на представників опозиційної інтелігенції [1, с. 24].

У вересні 1965 р. під час презентації в київському кінотеатрі «Україна» стрічки С. Параджанова «Тіні забутих предків» під листом-протестом проти арештів інтелігенції підписалися 140 присутніх. Цю акцію організували Іван Дзюба, Василь Стус, В'ячеслав Чорновіл; у листопаді 1965 р. з листом-протестом проти арештів, уболіваючи за стан української культури, звернулися до ЦК КПУ та ЦК КПРС композитор П. Майборода, поети Л. Костенко та І. Драч, авіаконструктор О. Антонов;

Рух шістдесятників не витривав й року конфронтації з новою владою, на відміну від попереднього правління яке боролось з інакодумством малоефективними методами рекомендацій та заборон, нова влада діяла за допомогою силових

структур та публічних судилищ, що й призвело розколу в середині опозиціонерів. Під час показових судових процесів, владі вдалось зламати значну частину опозиційної інтелігенції, яка без особливого опору перейшла на офіційні позиції В.Коротич, В.Дрозд, Є.Гуцало та звісно І.Драч [1]. Цим як на перший погляд ганебним вчинком, він отримав змогу далі помірно боротись за розвиток української культури та підвищувати рівень нашої мовотворчості і при цьому всьому бути під захистом радянської влади, на відміну від інших більш радикально налаштованих шістдесятників яким взагалі було заборонено друкуватись.

Наступні двадцять років Іван Федорович провів в процесі розвитку своїх творчих здібностей, будучи далеко від політики він постійно вносив свій вклад в розвиток української культури. Лише з середини восьмидесятих. Коли верхівка радянської влади обрала новий шлях розширення громадських прав та свобод, Драч повернувся до громадсько-політичної боротьби вже світилом української поезії та авторитетним діячем української культури.

До того моменту дисидентський рух, який здебільшого складався з вихідців із руху шістдесятників, зазнав вирішального краху, йому не вистачило ні масовості руху, а ні обґрунтованості своїх ідей, їх бажання перемогти тоталітарний режим в часи правління чергового диктатора не мали ніяких шансів [3]. Дисиденти так й не змогли сформулювати єдиної політичної політики і більшість з них вдавались лише до засуджування політики правлячого режиму, а ті питання, які вони порушували не несли в собі соціального характеру який турбував більшість населення.

Наступний період на політичному шляху І.Ф. Драча співпав з всесоюзним періодом «перебудови». Цей період, як відомо розпочався в житті Івана Федоровича після Чорнобильської катастрофи в середині восьмидесятих років минулого сторіччя. Він характеризується великою політичною активністю Драча в процесі здобуття незалежності України, частина дослідників історії Народного руху України сходяться на думці, що саме завдячуючи Івану Федоровичу в кінцевому результаті Україна отримала незалежність [4].

Очолівши у 1987 році спілку письменників України в місті Києві, Іван Федорович приклав чи мало зусиль задля втілення в життя ідеї Створення народного руху України, організації яка б могла протистояти владній монополії на відстоювання прав та свобод громадян, ця організація була вкрай необхідна як для простого народу України так і для представників інтелігенції яка була сповнена рішучості задля боротьби з тоталітарним режимом радянської влади. Завдячуючи Драчу

ідея нової громадсько-політичної організації перетворилась безпосередньо в процес створення. Була зібрана ініціативна група, більшість якої становило оточення Івана Федоровича Драча [5, 6, 7].

Драч приймав безпосередню участь в створенні проекту програми Руху, який був прийнятий на загальних зборах київських письменників 31 січня 1989 року на загальних зборах письменників які відкрив та вів Іван Федорович Драч будучи головою правління в місті Києві він не тільки пояснив необхідність створення цієї організації а й вказав на наслідки які чекатимуть Україну, якщо Рух створено не буде.

Івана Федоровича викликали на допити та роз'яснювальні бесіди як до провладних структур так і до представників КДБ, цілю цих візитів було залякати представників інтелігенції та збити їх зі шляху національного відродження на який вони стали задля відстоювання національної справедливості.

З часом громадсько-політична діяльність все більше захоплює час Івана Федоровича, він повністю поринає в неї, на першому, установчому з'їзді Народного Руху України який відбувся 7-10 вересня 1989 року Івана Федоровича обирають головою НРУ за перебудову, як пригадує Гончар О.Т. «Найкращий варіант! Навіть серед лідерів Руху він виділяється. Терпляче розмовляє з провокаторами...» [2, с. 113]. А вже через рік плодотворної діяльності з ініціативи І.Ф.Драча Народний рух України змінює назву, викреслюючи з назви «за перебудову», та ставить ціль на досягнення незалежності.

«Будь який об'єктивний, історико-політичний, економічний, соціальний, культурологічний аналіз неминує приведе нас до єдиного висновку: тільки повний суверенітет Українського народу, цілковито незалежна Українська Держава відповідають сучасному розвитку сучасної цивілізації. Будь які інші форми історичного існування народу, нації безальтернативно і безжально відсувають українську спільноту на задвірки цивілізації, роблять її харчем, сировиною, ресурсом для подальшого розвитку інших державних народів. Україна була і залишається годувальницею імперії і найбільшим постачальником живої сили, гарматного м'яса» ця фраза промовлена І.Ф. Драчем на других зборах Народного Руху України, дуже добре підкреслює становище українського суспільства в Радянському союзі. Що в свою чергу послугувало безцінним каталізатором в розширенні національної свідомості [8].

Через пів року після II з'їзду НРУ та проголошення своєї промови його авторитет серед національно налаштованого суспільства виріс в рази, Драчу було прощено його колишню зраду

національних ідей та у якості весною 1990 р. він був обраний депутатом Верховної Ради України від Артемівського (№ 259) виборчого округу. За нього проголосувало 66,38 % виборців.

13 липня 1990 року під час засідання Верховної Ради УРСР Драч приймав безпосередню участь в написанні декларації незалежності [9], в яку саме з уст драча було внесено положення про без ядерний статус України та дотримання трьох його принципів, а саме Відмова від вироблення, придбання і випробовування ядерної зброї». А за спогадами колишнього президента Л. Кравчука, саме Драча наполягав на внесенні в текст декларації про незалежність України тези про позаблоковий статус України.

В період незалежності громадсько-політична діяльність Івана Федоровича не принесла особливо величких звершень, як це було у попередньому періоді, з самого початку дев'яностих років минулого сторіччя його активність йде на спад, це особливо вбачається в зниженні його авторитету на передодні III з'їзду НРУ на якому і виник ідеологічний розкол серед лідерів Руху. Звісно ніхто не зменшував роль Драча в процесі боротьби за незалежність втім його поміркованість дратувала радикалів які перебували в складі НРУ [10]. Драчівське бачення політичної ситуації було недоступне для більшості представників цієї громадсько-правової організації і саме тому їх рішення на зміну голови та відмова від поглядів Івана Федоровича в кінцевому результаті призвели до втрати позицій Народного Руху серед уподобань Українського народу.

Під час правління Л. Кравчука Драч намагався схилити свою організацію НРУ в бік підтримки президента, так як вважав що це єдиний логічний вихід із складеної ситуації. На його думку Рух боровся за незалежність, та незалежність була досягнена, отже єдине чим ця громадсько-політична організація могла займатись так це сприяти процесу відбудови України в незалежному просторі. Та на при великий жаль трапилось зовсім навпаки, більшість членів народного руху України вирішило підтримати Львівського радикала, який своєю харизматичністю затьмарив поміркованого поета в особі Драча Івана Федоровича, рухівці повірили заклик Чорновола та підтримали в боротьбі за крісло голови Народного Руху України, Чорновіл ж в свою чергу змарнував нагодою відстоювання національних інтересів та пішов на поводу своїх власних амбіцій, які змусили його відмовитись від Драчівської ідеї підтримування законного президента, а натомість перейти в загальну опозицію до діючої влади, що в свою чергу призвело до розколу та занепаду Народного руху України.

Коли Іван Федорович покинув Народний Рух України він не збирався повертатись до творчого літературного життя в повній мірі, він продовжив відстоювати загальноукраїнські цінності і в кінцевому результаті прийшов до створення Конгресу Української інтелігенції, організації яка була створена задля відстоювання прав та свобод представників українського народу. Як згадує сам Драч ідея створення КУІ виникла і нього після урозуміння загрозливої ситуації, яка склалась на українському просторі після здобуття незалежності, ідея всебічної толерантності призвела до того стану коли Український народ мав менше прав та свобод ніж будь який представник національних меншин, особливо це стосується російського народу, який на той момент уперто продовжував розширювати свої права та свободи за рахунок Українського народу.

Організація була створена та мала високий рівень авторитетності серед провладних кіл, з самого початку ряди конгресу почали займати найкращі представники Українського народу, поети, митці, викладачі, професори. Всіх їх об'єднувала ідея служіння Українському народу та відстоювання його законних прав та свобод. Драч Іван Федорович як організатор та творець КУІ став беззмінним лідером цієї організації на довгі роки. Представники КУІ розпочинають створення своїх осередків по всіх областях України, головні положення цієї громадської організації викладені в статуті КУІ. Та на превеликий жаль КІН не виявився явищем такого масштабу, як було на прикладі з Народним Рухом України, втім конгрес й досі існує в декількох областях України і намагається вести боротьбу за відстоювання національних ідей Українського суспільства.

На парламентських виборах 1998 року Іван Федорович в друге проходить до Верховної Ради України, тим самим знову вливається в епіцентр політичного життя країни, з 2000 по 2002 роки будучи в уряді прем'єра України В.Ющенка, Іван Федорович Драч займає місце голови в міністерстві Держкомінформполітики куди його назначили за його патріотичне налаштування, що правда зняли його з цієї посади теж з цієї причини.

На початку 2002 року Іван Федорович проходить до лав Верховної ради четвертого скликання під 31 номером від блоку Наша Україна, таким чином Драч втретє стає депутатом Верховної Ради, на президентських виборах 2004 року Іван Федорович зі своїм найближчим оточенням всіма силами підтримує В. Ющенка, він разом з іншими ідейними лідерами стоїть на майдані чим заслуговує авторитет захисника Українських інтересів. На превеликий жаль ідеї В.Ющенка які він голосно висловлював на Майдані Незалежно-

сті, залишились лише ідеями, а його помаранчева коаліція розкололась із-за банальної боротьби за владу[2]. Іван Федорович також покинув В. Ющенка та перейшов до Української народної партії Ю.Костенка. що не дало особливих результатів. Останні десять років громадсько-політична діяльність Івана Федоровича були вкрай насичені, але мало результативні, його постать безперечно цікавить істориків, політологів, публіцистів як постать живої легенди Українського народу. Він неодноразово нагороджувався престижними преміями та нагородами, від перших осіб нашої держави.

Отже, підсумовуючи вище сказане, можна прийти до висновку, що більшу частину свого життя Іван Федорович провів в політичній діяльності, не дивлячись на те, що основною сферою його життя є література та мистецтво, його політичне життя заслуговує особливого вивчення, так як його громадсько політична діяльність у трьох наведених автором періодах відрізняється своєю специфікою. В першому періоді Іван Федорович скориставшись можливостями періоду десталінізації спромігся зробити собі гучне ім'я поборника сталінських репресій, втім одразу після зміни влади та погіршення політичної обстановки, Драч переходить від національно налаштованого руху шістдесятників до поміркованих провладних поетів, чим рятує себе від репресій з боку влади. У другому періоді Іван Федорович скориставшись зміною режиму в країні та сприятливими політичними умовами повертається до громадсько-політичної діяльності та докладає чимало зусиль задля відродження Української незалежної державності, чого з успіхом досягає. Однак в третьому періоді, він починає відходити від активної політичної діяльності та переходить на другий план в боротьбі за владу, ведучи багатовекторну політику, Драч спромігся співпрацювати з усіма очільниками країни та їхніми конкурентами, що дало йому змогу при будь якій владі відстоювати інтереси Українського народу.

Література

1. Касьянов Г. В. Незгодні: українська інтелігенція в русі опору 1960-80 років : монографія. — К. : Либідь, 1995. — 221, с.
2. Загребельний М. П. Іван Драч: науково-популярне видання / М. П. Загребельний. — Харків : Фоліо, 2014. — 121 с.
3. Кіндрачук Н. М. Участь Народного Руху України в організації політичних заходів, які сприяли встановленню суверенної, демократичної України //Інтелігенція і влада. — 2007. — №. 10. — С. 78-87.
4. Гончарук Г. І. Народний Рух України. Історія: [монографія] / Григорій Іванович Гончарук. — Одеса: Астропринт, 1997. — 380 с.
5. Гарань О. В. Убити дракона: З історії Руху та нових партій України: [монографія] / Олексій Васильович Гарань. — К.: Либідь, 1993. — 198 с.

6. Ковтун В. Г. Історія Народного Руху України: [монографія] / Володимир Гаврилович Ковтун. — К.: Факт, 1999. — 407 с.
7. Дзюба І. ПОЕТ, що йде ПОПЕРЕДУ життя / Іван Дзюба // Укр. газ. — 1996. — 10 жовт. — С. 7.
8. Центральний державний архів громадських об'єднань України, м. Київ. - Ф.270 (Народний Рух України). — Оп.1. — Спр. 94 (Другі всеукраїнські збори Руху). — 34 арк.
9. Бондаренко С. Народного Руху України та його роль у національно-політичному житті наприкінці 1980х на початку 1990-х років: історіографія та джерела// Україна Європа Світ UKRAINE EUROPE. — 2006. — С. 190.
10. Діденко Ю. В. Народний Рух у державотворчих процесах України (1989—2002 рр.): автореф. дис.... канд. іст. наук: 07.00.01 / Юрій Володимирович Діденко; Чорноморський держ. ун-т ім. Петра Могили. — Миколаїв, 2009. — 19 с.

Яковлев. И.В. Общественно-политический путь И.Ф. Драча. — Стаття.

Аннотация. Всем известный поэт и общественно-политический деятель Украинского народа Иван Федорович Драч провел большую часть своей жизни в политической борьбе. Поначалу эта борьба шла за украинское слово, а уже потом переросла в борьбу за идею, за идею свободного существования в свободной стране. Его жизнь была наполнена, как периодами острой, конфронтации так и периодами длительной политической умеренности, которая на протяжении десятилетий помогала Ивану Федоровичу продолжать творчески развиваться и прославлять свой народ. Его непосредственный вклад в развитие Украинской государственности рассматривался выдающимися историками современности. Создана Иваном Федоровичем общественно-политическая организация НРУ не только смогла покорить сердца миллионов сознательных Украинцев а и завоевать независимость для Украины из-под власти Советского союза.

Ключевые слова: Иван Федорович Драч, Шестидесятники, НРУ.

Yakovlev I.V. Social and political life of I.Drach — Article.

Summary. All well-known poet and public figure of the Ukrainian people, Ivan Drach spent most of his life in political struggle. At first the struggle was for the Ukrainian word, and then developed into a struggle for the idea, the idea of free existence in a free country. His life was filled, with periods of severe confrontation and long periods of political moderation, which for decades helped Ivan to continue to grow creatively and to glorify his people. His direct contribution to the development of Ukrainian statehood was considered by eminent historians of our time. Created by Ivan Fedorovich socio-political organization of the NRO was not only able to conquer the hearts of millions of conscious Ukrainians ay to win independence for Ukraine from the power of the Soviet Union.

Keywords: Ivan Drach, the Sixties, NRU.